

***Micro-credentials*, a szkolnictwo wyższe oraz kształcenie i szkolenie zawodowe**

Micro-credentials należą do jednego z głównie dyskutowanych tematów w Europie. Celem artykułu jest ukazanie wyzwań związanych z wprowadzeniem *micro-credentials* do polskiego systemu szkolnictwa wyższego oraz kształcenia i szkolenia zawodowego. Artykuł raczej generuje pytania niż udziela odpowiedzi ze względu na wczesny etap wprowadzenia *micro-credentials* w Polsce.

Kształcenie i szkolenie zawodowe, a uczenie się przez całe życie

Kształcenie i szkolenie zawodowe (*vocational education and training*, VET) w ujęciu europejskim obejmuje podsystemy wstępnego kształcenia i szkolenia zawodowego (*Initial VET*, I-VET) oraz ustawicznego kształcenia i szkolenia zawodowe (*Continuing VET*, C-VET).

I-VET jest zwykle przeprowadzany na poziomie szkoły ponadpodstawowej i na poziomie policealnym, zanim uczniowie rozpoczną życie zawodowe. Odbywa się w szkole lub w miejscu pracy, takim jak ośrodki szkoleniowe i firmy. W poszczególnych krajach przyjęte są różne rozwiązania wynikające z tradycji systemu edukacji jak i struktury gospodarki. Według Komisji Europejskiej około połowy młodych Europejczyków w wieku 15-19 lat uczestniczy w I-VET na poziomie szkoły średniej. Jednak dla poszczególnych krajów i regionów odsetek ten waha się od 15% do nawet 70%¹. W Polsce w roku szkolnym 2019/20 Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół branżowych I stopnia (grupa wiekowa 15-18) wynosił 12,4 %, zaś dla techników (grupa wiekowa 15-19) - 34,9%².

Ustawiczne kształcenie i szkolenie zawodowe (C-VET), natomiast odbywa się po wstępnym kształceniu i szkoleniu lub po rozpoczęciu życia zawodowego. Ma na celu podniesienie poziomu wiedzy, pomoc obywatelom w zdobywaniu nowych umiejętności oraz

¹ Komisja Europejska https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_en [dostęp: 5.12.2021].

² *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/2020*, GUS, s. 17 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20192020,1,15.html> [dostęp: 5.12.2021].

przekwalifikowaniu i dalszym rozwoju osobistym i zawodowym. W dużej mierze opiera się na pracy, a większość nauki odbywa się w miejscu pracy³.

Historycznie kształcenie i szkolenie zawodowe często identyfikuje się z praktykami zawodowymi, gdzie metoda uczenia się polega na obserwacji, czy naśladowaniu, a nie na stosowaniu wiedzy w salach lekcyjnych i podręcznikach. Obecnie częściej traktuje się kształcenie zawodowe w sposób opisany m.in. przez UNESCO, gdzie „kształcenie zawodowe lub techniczne” ma na celu nauczenie jego uczestników nabywania praktycznych umiejętności, (know-how) i zrozumienie niezbędne do podjęcia pracy w określonym zawodzie. W tym znaczeniu może ono obejmować zarówno elementy bardziej teoretyczne, jak i czysto praktyczne. Wielu autorów wyróżnia VET także ze względu na jego cel, który jest bardziej instrumentalny niż edukacji ogólnej (w tym wyższej)⁴. W praktyce w Polsce wstępne kształcenie i szkolenia zawodowe w szkołach branżowych jak i technikach, powiązane jest z edukacją ogólną (por. niżej).

Od 2002 r. państwa Unii Europejskiej zacieśniają współpracę na rzecz kształcenie i szkolenie zawodowe (tzw. proces kopenhaski). Państwa członkowskie chcą przede wszystkim zachęcać do wykorzystywania różnych możliwości kształcenia zawodowego w kontekście uczenia się przez całe życie. Szczególnie ważnymi priorytetami są opracowanie narzędzi do wzajemnego uznawania i zatwierdzania kompetencji oraz kwalifikacji oraz poprawa zapewniania jakości w zakresie VET⁵.

Koncepcja uczenia się przez całe życie (*lifelong learning*, LLL) w zasadzie nie jest niczym nowym, gdyż odwołuje się do postulatu stałego uczenia się głoszonego choćby przez Konfucjusza, Platona czy Senekę. Współcześnie rozwinęła się z idei kształcenia ustawicznego. Uczenie się przez całe życie ma trzy zasadnicze wymiary:

- kształcenie „w pionie”, czyli kolejne szczeble edukacji formalnej;
- kształcenie „w poziomie”, czyli rozwój zainteresowań niezależnie od edukacji formalnej;

³ Komisja Europejska https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_en [dostęp: 5.12.2021].

⁴ Gavin Moodie, Identifying vocational education and training, “Journal of Vocational Education and Training” Volume 54, Number 2, 2002, <https://doi.org/10.1080/13636820200200197> s. 250-254.

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aef0018> [dostęp: 14.12.2021].

- kształcenie „w głąb” związane z jakością podejmowanych procesów rozwojowych, wyrażone m.in. w motywacji do uczenia się, zdolności samokształcenia i zainteresowaniach intelektualnych⁶.

Wiele badań wskazuje na znaczenie wpływ uczenia się przez całe życie na pozycję zawodową osób uczących się, zwiększając szanse na zatrudnienie, czy zwiększenie dochodów. Ogólnie LLL wpływa na dobrostan osób uczących się (m.in. w wymiarze zdrowia psychicznego). Przeważnie jest to wpływ pozytywny, choć mogą pojawiać się i czynniki niepożądane (np. stres)⁷. Nie powinno więc dziwić, że uczenie się przez całe życie stało się jednym z głównych wyzwań dla światowego społeczeństwa opartego na wiedzy np. rok 1996 był „Rokiem Europejskim uczenia się przez całe życie”; do LLL odnosi się UNESCO, OECD i inne liczne instytucje⁸. Uczenie się przez całe życie stało się istotnym element polityki Unii Europejskiej, konsekwentnie rozwijanej poprzez różne programy i inicjatywy w obszarach czterech głównych sektorów związanych z edukacją: oświaty, szkolnictwa wyższego, kształcenia zawodowego oraz kształcenia dorosłych⁹ [dwa ostatnie w zasadzie odnoszą się do I-VET i C-VET].

Kształcenie i szkolenie zawodowe, a szkolnictwo wyższe

Ukierunkowanie na uczenie się przez całe życie wzmocnią powiązania pomiędzy różnymi sektorami edukacji zarówno formalnej jak i pozaformalnej. Procesy boloński i kopenhaski stanowią dwa główne impulsy zmian instytucjonalnych w pomaturalnych systemach - szkolnictwo wyższe oraz kształcenia i szkolenia zawodowego – zwłaszcza w odniesieniu do ich umiędzynarodowienia i europeizacji. Do najważniejszych elementów wprowadzanych w ramach tych procesów można zaliczyć wypracowanie wspólnych ram kwalifikacji, zasad zapewniania jakości i narzędzi pozwalających na uznawanie kwalifikacji z różnych krajów. Komisja Europejska podjęła także inicjatywy mające na celu zwiększenie przenikalności

⁶ K. Mikołajczyk, *Co to jest lifelong learning? Dlaczego warto uczyć się przez całe życie?*, <https://gazeta.sgh.waw.pl/po-prostu-ekonomia/lifelong-learning-dlaczego-warto-uczyc-sie-przez-cale-zycie> [dostęp: 14.12.2021].

⁷ Np. Field J. (2012) *Is Lifelong Learning Making a Difference? Research-Based Evidence on the Impact of Adult Learning*. In: Aspin D., Chapman J., Evans K., Bagnall R. (eds) *Second International Handbook of Lifelong Learning*. Springer International Handbooks of Education, vol 26. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2360-3_54, s. 887 i nast.

⁸ K. Mikołajczyk, op. cit.

⁹ Por. DECYZJA NR 1720/2006/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 15 listopada 2006 r. ustanawiająca program działań w zakresie uczenia się przez całe życie; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1720&from=PL> [dostęp: 14.12.2021].

między tymi sektorami, takie jak przejrzystość kwalifikacji (EUROPASS), transfer punktów (ECTS, ECVET) oraz Europejskie Ramy Kwalifikacji (EQF). W czasie ostatnich 70 lat obserwujemy znaczące zmiany w szkolnictwie wyższym, które stają się bardziej powszechne i wewnętrznie zróżnicowane. Obok silnego nurtu rozwoju uczelni badawczych, mocno nastawionych na konkurencję globalną, w wielu krajach rozwinęły się instytucje skupione na dydaktyce. Wprowadzenie i rozwój studiów licencjackich i magisterskich, nowe standardy oceny postępów wymagają nowych rozwiązań organizacyjnych. W niektórych krajach, takich jak Niemcy, zmiany przyczyniły się do rozwoju systemu wyższego szkolnictwa zawodowego konkurującego także z edukacją policealną. Podobne procesy „uzawodowienia” szkolnictwa wyższego nastąpiły w różnym stopniu w innych państwach¹⁰. Zarazem w niektórych krajach pojawiły się dyskusje nad dostępnością do szkolnictwa wyższego dla absolwentów edukacji zawodowej kończącej się innymi egzaminami, niż dopuszczające do studiów wyższych¹¹. W Polsce problem ten na gruncie obowiązujących rozwiązań nie istnieje, gdyż matura zdawana w technikumach to ten sam egzamin jaki zdają licealiści. Pomysł osobnej matury dla szkół branżowych dopuszczającej do ograniczonej kategorii studiów pierwszego stopnia nie wszedł w życie¹², dzięki temu absolwenci dotychczasowych techników nadal przystępują do matury na zasadach ogólnych, zaś absolwenci szkół branżowych pierwszego stopnia mogą uzupełnić wykształcenie dopuszczające do matury w szkołach branżowych drugiego stopnia.

W przypadku zmian w edukacji wyższej, należy także zauważyć, że samo wprowadzenie studiów dwustopniowych ma dwie zasadnicze funkcje:

- (1) przygotowanie do zatrudnienia (funkcja pozioma); oraz
- (2) przygotowanie do dalszej edukacji wyższej (funkcja pionowa z myślą o uzyskaniu tytułu magistra)¹³.

Tym samym w ramach procesu bolońskiego próbuje się pogodzić jego inkluzywność, z zachowaniem wymagań jakościowych stawianych wykształceniu magisterskiemu. Oczywiście nie wyklucza to teoretycznych, akademickich studiów licencjackich, ani praktycznych,

¹⁰ Justin J.W. Powell, Heike Solga, Analyzing the nexus of higher education and vocational training in Europe: a comparative-institutional framework, “Studies in Higher Education” Vol. 35, No. 6, September 2010, s. 706-707.

¹¹ Por. Georg Spottl, Permeability between VET and higher education – a way of human resource development, European Journal of Training and Development, Vol. 37 Issue 5, s. 455

¹² *Matura dla absolwentów szkół branżowych taka sama jak dla licealistów*, portal rp.pl 10.10.2016 <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art3229771-matura-dla-absolwentow-szkol-branzowych-taka-sama-jak-dla-licealistow> [dostęp 15.12.2021].

¹³ *Ibidem*, s. 456.

zorientowanych zawodowo studiów magisterskich. W tym kontekście, wprowadzenie w polskim prawie profili kształcenia – ogólnoakademickiego i praktycznego – wynika bardziej z polityki zarządzania uprawnieniami do prowadzenia studiów wyższych przez różne typy uczelni, niż faktycznego charakteru oferowanych programów studiów.

Ogólnie, w odróżnieniu od Stanów Zjednoczonych, gdzie skupiono się na szkolnictwie wyższym, wypierając VET, kraje europejskie rozwinęły szerszy model rozwijania kompetencji obejmujący różne (pod)systemy edukacji i uczenia się, zarówno od miejsca pracy, po uczelnie badawcze¹⁴. Oczywiście są też istotne różnice pomiędzy procesami bolońskim i kopenhaskim, choćby w odniesieniu do zakładanych celów. Proces boloński skupia się na rozwoju nauki i współpracy międzynarodowej w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. W przypadku VET osiągnięcie ekonomiczne takie jak zatrudnialność, czy konkurencyjność są najwyżej na porządku dziennym, a dalej wzajemne uznanie i zrozumienie kwalifikacji krajowych. Wspólna jest chęć wzmocnienia europejskiej konkurencyjności gospodarczej poprzez edukację, jak wypracowanie europejskiego zrozumienia dla roli edukacji¹⁵. W praktyce od instytucji obu (pod)systemów oczekuje się, aby absolwenci ich instytucji uzyskiwali kompetencje pożądane na rynku pracy. W przypadku szkolnictwa wyższego, zawodowe losy absolwentów są monitorowane w ramach ogólnopolskiego systemu rządowego ELA (Ekonomiczne Losy Absolwentów¹⁶), który bada aktywność zawodową absolwentów przez pięć lat od ukończenia przez nich studiów. Natomiast relacje uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym (w szczególności pracodawcami) podlega ocenie w ramach ewaluacji jakości kształcenia przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Omawiając związki pomiędzy szkolnictwem wyższym a kształceniem i szkoleniem zawodowym należy zasygnalizować jeszcze jeden obszar jakim jest edukacja na 5. Poziomie ram kwalifikacji. W odróżnieniu od studiów wyższych I i II stopnia, kształcenie na tym poziomie w poszczególnych krajach znacząco się różni. W przypadku Polski piąty poziom w praktyce nie istnieje, gdyż rozwiązania prawne ograniczyły tzw. kształcenie specjalistyczne na tym poziomie do wyższych szkół zawodowych i to w formie odpłatnej dla osoby uczącej się. Tymczasem w wielu krajach taka oferta edukacyjna szkół wyższych stanowi tzw. krótki cykl przygotowujący absolwenta nie tylko do pracy zawodowej, ale również ułatwiający ewentualne

¹⁴ Justin J.W. Powell, Nadine Bernhard and Lukas Graf, The Emergent European Model in Skill Formation: Comparing Higher Education and Vocational Training in the Bologna and Copenhagen Processes; "Sociology of Education", 2012 No.85(3)doi:[10.1177/0038040711427313](https://doi.org/10.1177/0038040711427313) s. 242-242.

¹⁵ Ibidem, s. 245.

¹⁶ Ekonomiczne Losy Absolwentów <https://ela.nauka.gov.pl/pl> [dostęp: 14.12.2021].

podjęcie studiów wyższych I stopnia np. poprzez uznawanie części efektów uczenia się¹⁷. Faktyczny (nie zawsze formalnie przypisany do poziomu ram kwalifikacji) poziom 5 natomiast znacznie powszechniej występuje w ofercie kształcenia i szkolenia zawodowego.

Definicja *micro-credentials*

W pierwszym kroku konieczne jest przedstawienie znaczenia pojęcia „micro-credentials”. Znaczenie tego terminu w odniesieniu również do terminów zbliżonych typu „credential”, czy kwalifikacja, prezentuje poniższe zestawienie:

Termin	Definicja	Uwagi
Poświadczenie (<i>credential</i>)	Poświadczenie edukacyjne to dokument potwierdzający uzyskane efekty uczenia się lub inne osiągnięcia (<i>achievements</i>) danej osoby.	Poświadczenie to potwierdzanie efektów uczenia się lub osiągnięć osoby uczącej się. Powinno być postrzegane jako część procesu uznawania efektów wcześniejszego uczenia się (por. Witthaus, 2016).
Mikropoświadczenie (<i>micro-credential</i>)	Mikropoświadczenia to podjednostki poświadczenia lub poświadczeń (mogą być mikro, mezo, mini, nano itp.), które mogą być akumulowane w celu uzyskania większych poświadczeń lub stanowić część portfolio.	W niektórych językach (np. litewskim i włoskim) występuje problem z tłumaczeniem terminu mikropoświadczenie (<i>micro-credential</i>).
Kwalifikacja	Kwalifikacja oznacza formalny wynik procesu oceny i walidacji, który jest uzyskiwany, gdy odpowiednia instytucja stwierdzi, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodne z określonymi standardami. Kwalifikacje są na ogół spójne z Europejską Ramą Kwalifikacji (EQF).	[Warto zwrócić uwagę na to, że w świetle przyjętych definicji kwalifikacje stanowią podzbiór poświadczeń. Bywają nazywane „makropoświadczeniami” – przyp. aut.]
Mikrokwalifikacja	Mikrokwalifikacja to podjednostka kwalifikacji. Chociaż na ogół mikrokwalifikacje nie są	Stosowany jest również termin kwalifikacja cząstkowa (<i>partial qualification</i>)

¹⁷ Szerzej por. publikacje Fundacji Rektorów Polskich nt. 5 poziomu np. E. Chmielecka, N. Kraśniewska (red.) Poziom 5 – brakujące ogniwo? Podsumowanie, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2017. https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/poziom_5%20podsumowanie_2017%20ost.pdf [dostęp: 14.12.2021].

	odnoszone do ERK [sic!], możliwość taką dopuszczają niektóre kraje UE (np. Malta), a także spoza UE, wdrażające u siebie ramy kwalifikacji (np. Singapur).	
--	---	--

Źródło: <https://micro-credentials.eu/terminology/>, za: Wojciech Stęchły, Ewa Chmielecka, Rozmowy przy drugiej kawie: Czym są microcredentials? Gazeta SGH, 2021.03.05, <https://gazeta.sgh.waw.pl/konferencje-debaty-spotkania/rozmowy-przy-drugiej-kawie-czym-sa-microcredentials>, [dostęp: 10.12.2021].

Na ten moment Komisja Europejska przyjęła, że w języku polskim *micro-credentials* można tłumaczyć jako „mikrokwalifikacje” albo jako „mikropoświadczenia”. Jak widać z powyższej tabeli taka elastyczność może prowadzić do pewnych nieporozumień, ponieważ „mikropoświadczenia” nie są synonimem dla „mikrokwalifikacji”. Stąd też w artykule posługujemy się angielskojęzycznym terminem „micro-credentials” w liczbie mnogiej lub „micro-credential” w liczbie pojedynczej (liczba pojedyncza jest rzadziej stosowana).

Warto jeszcze w dyskusji nad pojęciem *micro-credential* zauważyć, iż ma ono zastosowanie w szczególności do edukacji formalnej – edukacji wyższej. W odniesieniu do edukacji pozaformalnej (np. zawodowej typu C-VET) stosuje się takie pojęcia jak „digital badges”, „open badges” czy po prostu „certyfikaty” lub „zaświadczenia o odbyciu określonych szkoleń lub kursów”¹⁸.

W dyskusji nad zdefiniowaniem tego pojęcia warto w szczególności ukazać dwa źródła wynikające z dwóch głównych projektów dedykowanych *micro-credentials* realizowanych w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego: jeden projekt realizowany przez Komisję Europejską, a drugi osadzony w Zespole Bolońskim „Microbol”.

Definicja Komisji Europejskiej:

Mikro-credential jest dowodem efektów uczenia się, które uczeń uzyskał po krótkim doświadczeniu w nauce. Te efekty uczenia się zostały ocenione na podstawie przejrzystych standardów. Dowód jest zawarty w certyfikowanym dokumencie, który zawiera nazwisko posiadacza, osiągnięte efekty uczenia się, metodę oceny, instytucję przyznającą oraz, w stosownych przypadkach, poziom ram kwalifikacji i ocenę. Mikrokwalifikacje są własnością

¹⁸ Na podstawie: Wojciech Stęchły, Ewa Chmielecka, Rozmowy przy drugiej kawie: Czym są microcredentials? Gazeta SGH, 2021.03.05, <https://gazeta.sgh.waw.pl/konferencje-debaty-spotkania/rozmowy-przy-drugiej-kawie-czym-sa-microcredentials>, [dostęp: 10.12.2021].

*uczącego się, można je udostępniać, przenosić i można je łączyć w większe kwalifikacje. Są one oparte na zapewnieniu jakości zgodnie z uzgodnionymi standardami.*¹⁹

Definicja Microbol:

Micro-credential to niewielka ilość nauki poświadczona poświadczeniem. W kontekście EOSW może być oferowana przez uczelnie lub uznawana przez nie przy zastosowaniu procedur uznawania zgodnych z Konwencją Lizbońską o uznawaniu lub procedur potwierdzania efektów uczenia się.

*Micro-credential ma na celu zapewnienie uczącemu się określonej wiedzy, umiejętności lub kompetencji, które odpowiadają potrzebom społecznym, osobistym, kulturowym lub potrzebom rynku pracy. Mikrokwalfikacje mają wyraźnie określone efekty uczenia się powiązane z odpowiednim poziomem Europejskiej lub krajowej ramy kwalifikacji, informacje dotyczące nakładu pracy w punktach ECTS, metody i kryteria oceny oraz podlegają zapewnianiu jakości zgodnie z ESG.*²⁰

Dyskusja nad *micro-credentials* w Polsce jest w początkowym stadium. Jednakże w Europie ma już dość zaawansowany status. W dniu 10 grudnia 2021 roku został przedstawiony projekt Zaleceń Rady (UE) w sprawie europejskiego podejścia do mikrokwalfikacji dla uczenia się przez całe życie i zdolności do zatrudnienia. W powyższym dokumencie można znaleźć następującą definicję *micro-credentials*²¹:

„Micro-credential” oznacza zapis efektów uczenia się, które osoba ucząca się nabyła w krótkim czasie. Te efekty uczenia się zostały ocenione na podstawie przejrzystych i jasno określonych standardów. Kursy prowadzące do uzyskania micro-credentials mają na celu dostarczenie uczniowi określonej wiedzy, umiejętności i kompetencji, które odpowiadają potrzebom społecznym, osobistym, kulturowym lub potrzebom rynku pracy. Micro-credentials są własnością ucznia, można je udostępniać i przenosić. Mogą być samodzielne lub połączone w większe kwalifikacje. Podlegają zapewnieniu jakości zgodnie z ustalonymi standardami w odpowiednim sektorze lub obszarze działalności. (s. 15)

¹⁹ Komisja Europejska, https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/a-european-approach-to-micro-credentials_pl, s. 10, [dostęp: 9.12.2021].

²⁰ Microbol <https://microcredentials.eu/>, [dostęp: 10.12.2021].

²¹ Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability, Brussels, 10.12.2021, COM(2021) 770 final, 2021/0402 (NLE).

Cechy *micro-credentials*

Kluczowe dla rozpoznawania *micro-credentials* będzie spójny zakres informacyjny, jaki *micro-credential* powinien zawierać. Poniższe zestawienie, to propozycja Komisji Europejskiej²²:

- Identyfikacja ucznia
- Tytuł mikropoświadczenia
- Kraj/region emitenta
- Organ przyznający
- Data wydania
- Nominalny nakład pracy potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia się (w ECTS, jeśli to możliwe)
- Poziom (i cykl, jeśli dotyczy) doświadczenia edukacyjnego prowadzącego do uzyskania mikropoświadczenia (EQF i/lub krajowe ramy kwalifikacji; Nadrzędne ramy kwalifikacji Europejskiego Obszaru Edukacji)
- Efekty uczenia się
- Forma uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych (online, na miejscu lub mieszana, wolontariat, doświadczenie zawodowe)
- Wymagania wstępne* potrzebne do zapisania się na zajęcia edukacyjne
- Rodzaj oceny (testowanie, zastosowanie umiejętności, portfolio, uznawanie wcześniejszego uczenia się itp.)
- Nadzór i weryfikacja tożsamości podczas oceny* (bez nadzoru bez weryfikacji tożsamości, nadzorowany bez weryfikacji tożsamości, nadzorowany online lub na miejscu z weryfikacją tożsamości)
- Zapewnienie jakości poświadczeń i, w stosownych przypadkach, treści nauczania
- Ocena osiągnięta*
- Opcje integracji/możliwości układania w stos* (samodzielne, niezależne mikropoświadczenia / zintegrowane, sztaplowane do innych poświadczeń)
- Dalsze informacje*

[Pozycje oznaczone gwiazdką (*) są opcjonalne.]

²² Komisja Europejska, https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/a-european-approach-to-micro-credentials_pl, s. 13, [dostęp: 9.12.2021].

Powyższe dane być może będą zbierane w ramach systemu Europass. Obecnie trwają prace nad tzw. „indywidualnymi kontami uczących się”²³. W projekcie Zaleceń Rady dotyczących indywidualnych kont uczących się z dnia 10 grudnia 2021 roku znajdujemy:

Powinna istnieć możliwość korzystania z indywidualnych kont uczenia się w celu uzyskania dostępu do walidacji, w tym możliwości oceny umiejętności. Niedawna ocena zalecenia Rady w sprawie walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego wskazuje na znaczne postępy w tym obszarze, ale także wskazuje na utrzymujące się wyzwania i proponowane rozwiązania. W szczególności konieczne jest zapewnienie jednostkom indywidualnego wsparcia oraz zapewnienie ściślejszej koordynacji z usługami poradnictwa i skutecznego dostosowania inicjatyw walidacyjnych dla grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji i słabszych. Państwa członkowskie powinny zachęcać do wprowadzania micro-credentials w stosownych przypadkach, w oparciu o zidentyfikowane potrzeby i zgodnie z europejskim podejściem do micro-credentials. (s. 22)

Micro-credentials w praktyce

W praktyce *micro-credentials* mogą być wszelkie osiągnięcia edukacyjne uczących się, a więc np. ukończenie jakiegoś kursu, zdanie certyfikatu językowego itd. Konieczne jednak jest to, aby takie zaświadczenie (certyfikat) o ukończeniu danego szkolenia (kursu) miało cechy wskazane w definicjach tzn.

1. Odnosiło się do poziomu polskiej ramy kwalifikacji (w przypadku Polski) np. studia I stopnia (licencjackie) to 6 poziom, studia II stopnia (magisterskie) – 7 poziom, doktorat – 8 poziom,
2. Wskazywało nakład pracy, jaki był konieczny do poniesienia przez uczącego, aby uzyskać *micro-credential* – może być on mierzony liczbą punktów ECTS, ale zapewne też wystarczy informacja o liczbie godzin.
3. Jasno opisywał jakie efekty uczenia się uzyskał uczący się – zapewne w przypadku Polski i edukacji formalnej w podziale na efekty uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.
4. Był objęty systemem zapewniania jakości.

²³ Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on individual learning accounts, Brussels, 10.12.2021 COM(2021) 773 final 2021/0405 (NLE).

Z punktu widzenia systemowego najwięcej niewiadomych generuje punkt 4. Zapewnianiem jakości zajmują się w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego wyspecjalizowane agencje (ang.: Quality Assurance Agencies), będące zewnętrznymi podmiotami w stosunku do uczelni. W przypadku Polski jedyną agencją, która jest ściśle związana z europejskimi logikami zapewniania jakości jest Polska Komisja Akredytacyjna, która jest wpisana Europejskiego Rejestru Agencji Akredytacyjnych (ang.: European Quality Assurance Register). Jednakże zadania PKA koncentrują się na zapewnianiu jakości w szkolnictwie wyższym stąd nie jest to, w naszej opinii, instytucja, która byłaby w stanie udźwignąć zapewnianie jakości *micro-credentials*. Być może rozwiązania systemowe w tym obszarze warto osadzać np. przy Instytucie Badań Edukacyjnych wdrażającym Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK), zwłaszcza, że rozważa się stworzenie mechanizmów zapewniających jakość w związku z rozwojem ZRK²⁴.

Wprowadzenie *micro-credentials* w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego, w tym w szczególności w Unii Europejskiej reprezentowanej przez Komisję Europejską, przewidywane jest na rok 2025. Jest to jedno z działań mających tworzyć Europejski Obszar Edukacji. Jak czytamy w Komunikacie Komisji z dnia 20 września 2020 roku w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r. (w tym dokumencie, który jest również opublikowany w języku polskim, „*micro-credentials*” są tłumaczone jako „mikroreferencje”)²⁵:

Sektor szkolnictwa wyższego wykazał się odpornością w radzeniu sobie ze zmianami w trakcie pandemii COVID-19. Kryzys spotęgował jednak również wyzwania związane z transformacją cyfrową, innowacyjnymi metodami pedagogicznymi, włączeniem i dobrostanem, wsparciem dla studentów, naukowców i pracowników, mobilnością i finansowaniem. Celem europejskich systemów szkolnictwa wyższego powinny być: (...) – Automatyczne uznawanie kwalifikacji i okresów nauki za granicą do celów dalszego uczenia się, zapewnienie jakości wspólnych działań transnarodowych oraz uznawanie i możliwość przenoszenia krótkich kursów prowadzących do uzyskania mikroreferencji. Pozwoliłoby to państwom członkowskim na większe zacieśnienie współpracy i szybsze jej nawiązywanie w porównaniu z tym, co są w stanie robić obecnie w kontekście procesu bolońskiego. Europejski obszar edukacji może stanowić siłę napędową procesu bolońskiego, inspirując i wspierając inne państwa członkowskie

²⁴ Patrz np.: Brdulak J., Lewicki J., Zapewnianie jakości – przegląd współczesnych modeli oraz rekomendacje dla Podmiotów Zewnętrznego Zapewniania Jakości (PZZJ), Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2021 (materiał niepublikowany).

²⁵ KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW w sprawie utworzenia europejskiego obszaru edukacji do 2025 r., Bruksela, dnia 30.9.2020 r. COM(2020) 625 final.

europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego, aby korzystały z podobnego rozwiązania. (s. 12-13)

Powyższy dokument również wskazuje na kwestie *micro-credentials* w szkolnictwie zawodowym:

*Należy dostosować systemy szkolnictwa wyższego i VET, aby wzmocnić ich kluczową rolę we wspieraniu uczenia się przez całe życie i docieraniu do bardziej różnorodnego grona studentów. Wymaga to gruntownej zmiany nastawienia, kultury i struktury. Komisja będzie współpracować z państwami członkowskimi, aby osiągnąć ten cel, i planuje zapewnić wsparcie w ramach programu Erasmus oraz innych funduszy i instrumentów UE. Ponadto – jak określono w programie na rzecz umiejętności – Komisja będzie działać na rzecz opracowania **europejskiego podejścia do mikroreferencji**, aby pomóc w poszerzeniu możliwości uczenia się i wzmocnieniu znaczenia roli instytucji szkolnictwa wyższego oraz instytucji kształcenia i szkolenia zawodowego w uczeniu się przez całe życie dzięki zapewnieniu bardziej elastycznych i modułowych możliwości uczenia się. Są one przydatne nie tylko dla specjalistów, lecz mogą także stanowić uzupełnienie programu nauczania dla studentów studiów licencjackich, magisterskich i doktoranckich. Coraz więcej osób dorosłych, mających wyższe wykształcenie lub wykształcenie na niższym poziomie, będzie musiało zmienić lub podnieść swoje kwalifikacje za pośrednictwem rozwiązań alternatywnych bardziej elastycznych niż zdobywanie pełnego stopnia naukowego, aby zniwelować różnicę pomiędzy efektami uczenia się wynikającymi z ich pierwotnych kwalifikacji formalnych a nowymi potrzebami w zakresie umiejętności pojawiającymi się na rynku pracy. Potrzeba bardziej elastycznych i włączających ścieżek uczenia się wzrosła, ponieważ populacja studentów staje się bardziej zróżnicowana, a uczenie się wymaga większej dynamiki. Chociaż coraz większa liczba instytucji szkolnictwa wyższego, w tym europejskich szkół wyższych, pracuje już nad utworzeniem tych mikroreferencji, nie ma wspólnej definicji i wspólnego podejścia do ich walidacji i uznawania. W tym kontekście, jak zapowiedziano w programie na rzecz umiejętności, Komisja planuje przedstawić w **2021 r.** wniosek dotyczący **zalecenia Rady**. Celem zalecenia będzie wspieranie w ramach działań europejskich budowania zaufania do mikroreferencji w całej Europie i dążenie do tego, aby do **2025 r.** podjęto wszelkie niezbędne kroki zapewniające ich szersze wykorzystywanie, możliwość przenoszenia i uznawanie.*

Wniosek dotyczący Zaleceń Rady został przedstawiony w dniu 10 grudnia 2021 roku i został wskazany w części artykułu poświęconej definiowaniu pojęcia *micro-credentials*.²⁶

²⁶ Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability, Brussels, 10.12.2021, COM(2021) 770 final, 2021/0402 (NLE).

Wybrane wyzwania związane z wprowadzeniem micro-credentials w Polsce

W przypadku wszystkich krajów, które będą uznawać *micro-credentials* konieczne zapewne będą zmiany prawne. Zmiany te mogą być dość kluczowe i oddziaływać na dotychczasową tradycję i postrzeganie procesów kształcenia w poszczególnych krajach i ich systemach edukacji.

Przykładowo w Polsce wprowadzanie *micro-credentials* w szkolnictwie wyższym jest bardzo mocno ograniczone poprzez bariery prawne związane z potwierdzaniem efektów uczenia się (*RPL – Recognition of prior learning*).

Art. 71 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce mówi, iż:

[Art. 71. 1.] Uczelnia może potwierdzić efekty uczenia się uzyskane w procesie uczenia się poza systemem studiów osobom ubiegającym się o przyjęcie na studia na określonym kierunku, poziomie i profilu (...)

[Art. 71. 5.] W wyniku potwierdzenia efektów uczenia się można zaliczyć nie więcej niż 50% punktów ECTS przypisanych do zajęć objętych programem studiów

[Art. 71. 7.] Liczba studentów, którzy zostali przyjęci na studia na podstawie potwierdzenia efektów uczenia się, nie może być większa niż 20% ogólnej liczby studentów na danym kierunku, poziomie i profilu.

Powyższe zapisy uniemożliwiają potwierdzenie efektów uczenia się przez uczelnie w czasie studiów. Tym samym uczelnia nie może uznać zewnętrznie uzyskanego przez studenta certyfikatu/poświadczenia, a więc przenieść części realizacji programu studiów na podmiot zewnętrzny. Prowadzi to do nie stosowania przez uczelnie mechanizmów potwierdzania efektów uczenia się, które są już szeroko stosowane w innych krajach np. w Holandii, Francji, Wielkiej Brytanii.

Z drugiej strony, powyższy przepis ma swoją logikę – w Polsce występuje dość powszechne zjawisko występowania tzw. „drukarni dyplomów”. Ustawodawca tworząc powyższy przepis kierował się intencją, iż jeśli pozwoli się uczelniom o cechach „drukarni dyplomów” potwierdzać efekty uczenia się bez żadnych ograniczeń, to może skutkować to tym, że dyplom ukończenia studiów wyższych będzie można uzyskać bez jakiegokolwiek uczęszczania na

zajęcia, a uczelnie nie będą musiały oferować jakichkolwiek programów studiów, tylko potwierdzać efekty uczenia się. Tego typu dylematy powinny zostać systemowo przedyskutowane w polskim systemie, tak aby nie wykluczyć Polski z europejskiego obszaru edukacyjnego przez brak włączenia *micro-credentials* do swojego systemu, ale z drugiej strony nie doprowadzić do jeszcze większej erozji procesu kształcenia, w szczególności, formalnego procesu.

Dodatkowe (poza formalnymi) ograniczenia w uznawaniu efektów uczenia się stanowią ograniczenia samych szkół wyższych takie jak m.in. konstrukcja programów studiów, opartych na rozdrobnionych przedmiotach; czy właściwe przygotowanie kadry pozwalające na poprawne rozpoznawanie i ocenę osiągnięć spoza studiów²⁷. Nie można także pominąć roli autonomii programowej szkół wyższych i ich odpowiedzialności za wydawane dyplomy.

W przypadku *micro-credentials* w szkolnictwie wyższym mogą mieć one jeszcze inne zastosowania jakim są m.in. potwierdzanie osiągnięć studentów nie wchodzących w skład programów studiów, ale będących ważnym elementem aktywności studenckiej (np. działalności w kołach naukowych, studenckich organizacjach kulturalnych, sportowych, charytatywnych itp.). Z kolei w ramach programów studiów można wyróżniać grupy efektów uczenia się składających się na pewne mniejsze spójne całości warte do wyróżnienia ze względu np. na potrzeby rynku pracy. Już teraz niektóre programy studiów oferują uzyskanie równoległe z dyplomem studiów, dodatkowej kwalifikacji pozaformalnej np. branżowego certyfikatu; lub zwolnienia z części wymagań przy staraniu się o taką kwalifikację poza uczelnią.

Należy także zwrócić uwagę, że szkoły wyższe obok studiów, studiów podyplomowych i kształcenia doktorantów oferują kursy i szkolenia oraz szereg działań edukacyjnych na rzecz różnych grup społecznych np. dzieci, młodzieży czy seniorów. Uczelnie prowadzą także otwarte kursy online typu MOOC (*massive online open courses*), które w wielu krajach osiągnęły dużą popularność i stanowią mogą zasób dla *micro-credentials* na co zwraca uwagę m.in. Microbol²⁸.

²⁷ Por. np. J. Lewicki, Nowe wyzwania walidacji w polskich uczelniach – potwierdzanie efektów uczenia się osiągniętych poza szkolnictwem wyższym, „*Nauka I Szkolnictwo Wyższe*”, 2016 nr 47(1(47), <https://doi.org/10.14746/nsw.2016.1.6> [dostęp: 13.12.2021].

²⁸ *European project MICROBOL Micro-credentials linked to the Bologna Key Commitments. Desk research report* September 2020 <https://eua.eu/downloads/publications/microbol%20desk%20research%20report.pdf> [dostęp: 15.12.2021].

W związku z ograniczeniami i trudnościami związanymi z wprowadzaniem 5. Poziomu kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym, *micro-credentials* mogą także stanowić przydatne narzędzie w rozwijaniu oferty edukacyjnej na 5 poziomie i zdobywaniu doświadczeń w tym zakresie, które w przyszłości mogą zaowocować właściwą ofertą kwalifikacji typu *short cycle*.

W przypadku kształcenia i szkolenia zawodowego *micro-credentials* w ramach systemu oświaty mogą stanowić narzędzie ułatwiające rozwijanie nauki praktycznej (np. kształcenia dualnego). Dużo więcej zastosowań natomiast mogą mieć w C-VET, zwłaszcza na styku różnych branż oraz w przypadku wyższej edukacji zawodowej (por. wyżej). W szkoleniu zawodowym ważna jest elastyczność i podnoszenie kompetencji pracowników nieraz w krótkim czasie. *Micro-credentials* mogą wspierać mobilność zawodową oraz podnosić pewne kompetencje na czas, z perspektywą uzyskiwania nowych kwalifikacji.

Źródła:

1. Brdulak J., Lewicki J., Zapewnianie jakości – przegląd współczesnych modeli oraz rekomendacje dla Podmiotów Zewnętrznego Zapewniania Jakości (PZZJ), Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2021 (niepublikowany).
2. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on achieving the European Education Area by 2025, Brussels, 30.9.2020 COM(2020) 625 final, {SWD(2020) 212 final}
3. Chmielecka E., Kraśniewska N. (red.) Poziom 5 – brakujące ogniwo? Podsumowanie, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2017. https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/poziom_5%20podsumowanie_2017%20ost.pdf [dostęp 14.12.2021]
4. DECYZJA NR 1720/2006/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 15 listopada 2006 r. ustanawiająca program działań w zakresie uczenia się przez całe życie; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D1720&from=PL> [dostęp: 14.12.2021]
5. Ekonomiczne Losy Absolwentów <https://ela.nauka.gov.pl/pl> [dostęp 14.12.2021]
6. European Commission, https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/a-european-approach-to-micro-credentials_pl, p. 13, dostęp: 2021.12.09
7. https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_en [dostęp: 5.12.2021]
8. *European project MICROBOL Micro-credentials linked to the Bologna Key Commitments. Desk research report* September 2020 <https://eua.eu/downloads/publications/microbol%20desk%20research%20report.pdf> [dostęp 15.12.2021]
9. Field J. (2012) Is Lifelong Learning Making a Difference? Research-Based Evidence on the Impact of Adult Learning. In: Aspin D., Chapman J., Evans K., Bagnall R. (eds) Second International Handbook of Lifelong Learning. Springer International Handbooks of Education, vol 26. Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2360-3_54
10. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 478, 619, 1630, 2141
11. Lewicki J., Nowe wyzwania walidacji w polskich uczelniach – potwierdzanie efektów uczenia się osiągniętych poza szkolnictwem wyższym, „*Nauka I Szkolnictwo Wyższe*”, 2016 nr 47(1(47)), <https://doi.org/10.14746/nsw.2016.1.6> [dostęp 13.12.2021]

12. *Matura dla absolwentów szkół branżowych taka sama jak dla licealistów*, portal rp.pl 10.10.2016 <https://www.rp.pl/prawo-dla-ciebie/art3229771-matura-dla-absolwentow-szkol-branzowych-taka-sama-jak-dla-licealistow> [dostęp 15.12.2021].
13. Microbol <https://microcredentials.eu/>, [dostęp: 10.12.2021]
14. Mikołajczyk K., *Co to jest lifelong learning? Dlaczego warto uczyć się przez całe życie?*, <https://gazeta.sgh.waw.pl/po-prostu-ekonomia/lifelong-learning-dlaczego-warto-uczyc-sie-przez-cale-zycie> [dostęp: 14.12.2021]
15. Moodie G., Identifying vocational education and training, “Journal of Vocational Education and Training” Volume 54, Number 2, 2002, <https://doi.org/10.1080/13636820200200197>
16. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/2020*, GUS, s. 17 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20192020,1,15.html> [dostęp: 5.12.2021]
17. Powell J.J.W., Solga H., Analyzing the nexus of higher education and vocational training in Europe: a comparative-institutional framework, “Studies in Higher Education” Vol. 35, No. 6, September 2010
18. Powell J.J.W., Bernhard N. and Graf L., The Emergent European Model in Skill Formation: Comparing Higher Education and Vocational Training in the Bologna and Copenhagen Processes; “Sociology of Education”, 2012 No.85(3)doi:10.1177/0038040711427313
19. Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability, Brussels, 10.12.2021, COM(2021) 770 final, 2021/0402 (NLE).
20. Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on individual learning accounts, Brussels, 10.12.2021 COM(2021) 773 final 2021/0405 (NLE).
21. Spottl G., Permeability between VET and higher education – a way of human resource development, European Journal of Training and Development, Vol. 37 Issue 5
22. Stęchły W., Chmielecka E., Rozmowy przy drugiej kawie: Czym są microcredentials? Gazeta SGH, 2021.03.05, <https://gazeta.sgh.waw.pl/konferencje-debaty-spotkania/rozmowy-przy-drugiej-kawie-czym-sa-microcredentials>, dostęp: 2021.12.10